

ЁШЛАРНИНГ ЁШ ГУРУҲИНИ ЎРГАНИШДА ФАНЛАРАРО ЁНДАШУВЛАР

Асқарова Муҳаббат Ибрахимовна

*Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги
«Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг илмий
асослари ва муаммолари» илмий-тадқиқот маркази
ORCID: 0009-0002-0121-7925*

muxabbat.asqarova@bk.ru

Аннотация. Мақолада ёшларнинг ёш гуруҳларини ўрганишда тарихий, социологик, психологик, физиологик, демографик, ҳуқуқий ва ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан ёндошувлар ўрганилган ва таҳлил қилинган.

Таянч сўзлар: тарихий ёндошув, социологик ёндошув, психологик ёндошув, физиологик ёндошув, демографик ёндошув, инсон умри, ретроспектив ўрганиш, аҳолишунослик.

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ ПОДХОДЫ К ИЗУЧЕНИЮ ВОЗРАСТНЫХ ГРУПП МОЛОДЕЖИ

Аскарова Муҳаббат Ибрахимовна

*Научно-исследовательского центра
«Научные основы и проблемы развития
экономики Узбекистана» при Ташкентском
государственном экономическом университете*

Аннотация. В статье изучаются и анализируются исторические, социологические, психологические, физиологические, демографические, правовые и социально-экономические подходы к изучению возрастных групп молодежи.

Ключевые слова: исторический подход, социологический подход, психологический подход, физиологический подход, демографический подход, продолжительность жизни человека, ретроспективное исследование, популяционные исследования.

INTERDISCIPLINARY APPROACHES TO THE STUDY OF YOUTH AGE GROUP

Askarova Mukhabbat Ibrahimovna

*Research center «Scientific bases and issues of
economic development of Uzbekistan » under the
Tashkent State University of Economics*

Annotation. In the article, historical, sociological, psychological, physiological, demographic, jurisprudential and socio-economic factors in the study of young people have been studied and analyzed

Key words: historical approach, sociological approach, psychological approach, physiological approach, demographic approach, human life expectancy, retrospective study, population studies.

Кириш.

Ёшлик – бу барача инсонлар армон билан эслайдиган давр сифатида шоирлар ва адиблар томонидан ифодаланилса, ҳуқуқшунослар, иқтисодчилар қолган умрлари ёки келажаги учун муҳим аҳамиятга эга бўлган қарорларни қабул қилиш ёши сифатида изоҳланади. Чунки бу ёшда касб танлаш учун бир қарорга келиш, ўз касбини эгаси бўлиш учун интилиш ҳар бир ёшнинг келажакдаги режаларига асосий йўлни белгилайди.

Ёшлик, шунингдек, “ёш бўлган кишига хос бўлган ташқи кўриниш, куч-қувват, руҳ ва бошқалар” билан ҳам бошқа ёш гуруҳларидан фарқланади. Унинг маълум бир ёш оралиғидаги таърифлари турлича бўлади, чунки ёшлик хронологик жиҳатдан маълум ёш оралиқларига боғланиши мумкин бўлган босқич сифатида белгиланмаган. Ёшлик - бу шахснинг қарамлик даражасини шакллантириши мумкин бўлган тажриба бўлиб, у турли маданий нуқтаи назарларга кўра турли йўллар билан белгиланиши мумкин. Шахсий тажриба инсоннинг маданий меъёрлари ёки урф-одатлари билан белгиланади, ёшларда эса уларнинг оиласига ҳиссий ва иқтисодий жиҳатдан қанчалик таянишини англатади.

Шунинг учун бўлса керак, ҳар қандай тузумда, ҳар қандай халқ тараққиётида ёшлар халқ истиқболни белгилайдиган омил, миллат давомчиси сифатида жамиятда алоҳида ўрин тутаяди. Шунинг учун сўнгги йилларда давлат ҳокимияти органлари замонавий ёш авлодни шакллантиришга янгича ёндашувларга кўпроқ эътибор қаратмоқда: ёшларга стратегик ресурс, мамлакатнинг бугуни ва келажаги тараққиётининг мобил ижтимоий кучи сифатида қаралмоқда.

Тадқиқот методологияси.

Илмий тадқиқот олиб бориш жараёнида қиёсий таҳлил, гуруҳлаш, тизимли, тарихий ёндашувлар, умумлаштириш, статистик таҳлил, абстракт-таҳлилий усуллар ва бошқалардан фойдаланилди.

- мавзунинг долзарблиги изоҳланган ҳолда, ёшларни ўрганишга бўлган бугунги кундаги фанлараро муносабатлар асосланган;

- ҳар хил фанларнинг ёшларни ўрганишга бўлган ёндашувлар қиёсий таҳлил қилинди;

- тадқиқотнинг дастлабки босқичидан унинг охиригача босқичигача қиёсий таҳлил, Ўзбекистонда ёшларни ўрганиш, шунинг натижасида илмий хулосалар қилинди;

- маълумот, кўрсаткичларни таҳлил ва синтез қилишда статистик усуллардан фойдаланилди.

Адабиётлар шарҳи.

Инсонларнинг ёши билан боғлиқ жараёнларни ўрганишга қадимдан турли хил ёндашувлар мавжуд. Қадимги мутафаккирлар инсон умрининг ҳаётийлик даврини йил фаслларига қиёслашган. Масалан, Пифагор инсон умрининг 20 ёшгача бўлган болалик ва ёшликни қамраб олувчи даврини «баҳор», «ёз» 20 ёшдан 40 ёшгача, сермахсул етуклик ҳисобланган «куз» 40 ёшдан 60 ёшгача давом этади деб таърифлайди²⁹. Ҳақиқатдан ҳам инсон умрининг бошланиш даври баҳор фаслига ўхшайди. Фарзанднинг дунёга келиши (баҳорда табиатнинг уйғонишига), унинг ҳаракатлари (дарахтларнинг куртак чиқаришига), илк қадам олишлари (ниҳолларнинг илдиз олишларига) бу фикрларнинг исботидир.

Шу ўринда ёшларнинг ёш гуруҳидаги ўрганишларни ретроспектив³⁰ таҳлилдан бошлаш ўринлидир.

²⁹ Молодежь в социально – демографической структуре общества (социально-демографический портрет молодежи). https://mobile.studbooks.net/612110/sotsiologiya/molodezh_sotsialno_demograficheskoy_strukture

³⁰Ретроспектив ўрганиш- у ҳозирги кунни тушунишга имкон берадиган хронологик таҳлилни ўрнатиш учун ўтган воқеаларга ақаратилган тадқиқот методологиясидан иборат. "Ретроспектив" сўзи лотинча сўздан келиб чиққан ретроспектив, "орқага қараш" деб таржима қилиниши мумкин бўлган феъл. Шу сабабли, ўтмишда содир бўлган иш,

Гиппократ (милоддан аввалги 3-аср) инсон ҳаётини нол ёшдан бошлаб ҳар бири 7 йиллик ўн даврга ажратган. Унинг даврийлиги инсон ҳаётининг физиологик даврларига асосланган эди. Солон (635- милоддан аввалги 559 йиллар) эса одамлар ҳаётининг қуйидаги босқичларини аниқлади: ёшлик (14 ёшдан), жисмоний кучнинг гуллаши (21-28 ёш), тўлиқ ақлий камолот (35-42 ёш)³¹.

Инсон умри даврлари тўғрисида фикр юритилганда буюк шоир Алишер Навоий (1441-1501йй.)нинг қуйидаги мулоҳазаларини келтириб ўтиш ўринлидир: «етти-секкиз ёшдин йигирма ёшқача... умр фусулнинг навбаҳори ва ҳаёт гулшанининг шукуфаву гулзоридур», «йигирминин ўттуз бешгача... бу фусулнинг ёзидурким, йигитлик чашмасорининг ҳаётбахшлиғининг оғозидур», «ўттуз бешдин қирқ бешга дегинча бу фусулнинг хазонидурким, тириклик боғининг баргрезининг нишонидур», «Ва қирқ бешдин олтмиш яқиниғичаким таъйин қилса бўлғайким, бу фусулнинг қишидурким, кишининг ҳам қад била йўлига кириб, замон аҳли била хайрбод қилишидур» (Навоий, 1988).

Ўсмирлар энди бола эмас, лекин улар ҳали катта ҳам эмас. XXI аср эҳтиёжларига жавоб берадиган янги, замонавий ёшлар назариясини белгилаш зарурати пайдо бўлди. Биз ҳозиргача асосан Платон, Виргил, Пифагор, Гиппократ, Солон томонидан ишлаб чиқилган ёш фалсафасидан фойдаланамиз. Айни пайтда жамият ва унинг ривожланиш суръати ўзгарди. Бизнинг фикримизча, ёшлар ҳақидаги ғоялар яна фалсафалаш мавзусига, индивидуал ва ижтимоий ҳаёт назариясининг предметига айланиши керак. Чунки, ёш жинсдан фарқли ўлароқ, ўзгарувчан миқдор бўлиб, у доимо ортиб боради.

Ўз даврининг етук олимлари томонидан берилган фикрлар илмий жиҳатдан таснифланганда, ёш гуруҳларини ўрганишда биологик (Энциклопедия, 2002), ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий, демографик нуқтаи назардан ёндашиш мумкин.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси.

Ёшлик аниқ тарихий ҳодисадир. Ҳар бир давлат ўзининг ривожланиш даражаси, маданияти ва анъаналарига қараб ёшлар ҳақидаги ўзига хос ғоя ва концепсияга эга. Бундан ташқари, «Ёшлар» тоифасини аниқлашда фанлараро ёндашувдан фойдаланиш жуда асосли, чунки ёшлар - ёшга боғлиқ психологик хусусиятлар, ёшнинг физиологик хусусиятлари, ижтимоий ва шахсий ҳаётни ташкил этишда нисбатан мустақилликка эга бўлган жамиятнинг ёш гуруҳи. Шуни ҳам ёдда тутиш керакки, ёшлар жамиятнинг энг динамик қисми бўлиб, улар нисбатан қисқа вақт ичида сезиларли даражада ўзгаради.

Социологияда ёшлар кенг маънода ёш хусусиятлари ва улар билан боғлиқ асосий фаолият турлари асосида аниқланган жамият гуруҳи сифатида таърифланади. Тор маънода эса, ёшларнинг ижтимоий мавқеининг ёшга боғлиқ хусусиятлари, жамиятнинг ижтимоий тузилишидаги ўрни ва вазифалари, ўзига хос манфаат ва қадриятлар асосида аниқланган ижтимоий – демографик гуруҳ сифатида изоҳланади (Энциклопедия, 2002). Шу билан бирга, «ёшлик» атамаси ёшга қараб белгиланадиган ижтимоий мавқени билдиради.

Психологияда ёшлик - бу ижтимоийлашув, ассимиляция даврини бошдан кечираётган ва етук ёшда, таълим, касбий, маданий ва бошқа ижтимоий функцияларни ўзлаштирган авлод.

Грейс Крайг, Дон Бокумнинг «Психология развития» (2006 й) китобида инсоннинг ҳаётини йўли қуйидаги даврларга бўлинади (Дўстмуҳамедова, Нишанова ва бошқ., 2013):

1. Перинатал давр - ҳомила пайдо бўлгандан боланинг туғилишигача бўлган давр.
2. Гўдаклик - туғилгандан 18-24 ойликкача (2 ёшгача) бўлган давр.

ривожланиш ёки ҳодисани ҳисобга олган ҳолда, ретроспективни аниқлаш мумкин. (<https://uz.warbletoncouncil.org/estudio-retrospectivo-8858>)

³¹ Молодежь в социально – демографической структуре общества (социально-демографический портрет молодежи). https://mobile.studbooks.net/612110/sotsiologiya/molodezh_sotsialno_demograficheskoy_strukture

3. Ҳаётнинг дастлабки 2 йили (тоддлер босқичи) - 12-15 ойдан 2-3 ёшгача бўлган давр.

4. Илк болалик - 2-3 ёшдан 5-6 ёшгача бўлган давр.

5. Ўрта болалик - 6-12 ёшгача бўлган давр.

6. Ўсмирлик ва ўспиринлик - тахминан 12-18-27 ёшгача бўлган давр.

7. Илк катталиқ - 18-21 дан то 40 ёшгача бўлган давр.

8. Ўрта катталиқ - 40 дан 60-65 ёшгача бўлган давр.

9. Кечки катталиқ - 60-65 дан умр охиригача бўлган давр.

Америка психологи Э.Эриксон инсон умрини 8 та даврга ажратади ва улар ўзига хос, бетакрор хусусиятларга эга деб ҳисоблайди (Дўстмуҳамедова, Нишанова ва бошқ., 2013).

1 - давр. Илк гўдаклик (туғилгандан 1 ёшгача). Бу даврда ташқи дунёга "Онгиш ишонч" туйғуси вужудга келади. Бунинг асосий сабаби ота-онанинг меҳр-муҳаббати, ғамхўрлиги ва жонкуярлигидир. Агар гўдакда бу ишонч пайдо бўлмай қолса, она болага ёмон муносабатда бўлса, вояга етганда умидсизлик вужудга келади.

2 - давр. Кечки гўдаклик (1 ёшдан 3 ёшгача). Ярим мустақиллик ва шахсий қадр-қиммат туйғуси шаклланади. Бу эса ўз танасини бошқариш учун кенг имконият яратиб, интизом, масъулият, жавобгарлик, ҳурмат туйғулари таркиб топишига замин ҳосил қилади.

3 - давр. Илк болалик (3-5 ёшгача). Аномал ривожланиш: инсонларга бепарқлик, ташаббуснинг сустлиги, бошқа болаларга ҳасад, беқарорлик. Ташаббус туйғуси, қандайдир ишни бажариш майли таркиб топади, гуруҳий ўйинлар, тенгқурлари билан мулоқотга киришиш муҳим аҳамиятга эга.

4 - давр. (5-11 ёшгача). Бу давр мақсадига эришиш учун интилиш, уддабуронлик ва тиришқоқлик билан характерланади. Салбий томонлари - онг ҳаётнинг барча қирраларини қамраб ололмайди, муаммоларни ҳал қилишда ақл заковат даражасининг пастлиги, билимларни ўзлаштиришдаги қоқоқлик.

5 - давр. (11-20 ёшгача). Ўсмирлик ва ўспиринлик, ҳиссий етуклик. Бетакрор, ўзига хос ёш даври. Салбий томони қатъиятсизлик.

6 - давр. (20-45 ёшгача). Илк (эрта) етуклик. Бошқа жинсга психологик интим яқинлашув қобилияти ва эҳтиёжи вужудга келади. Бундан ташқари ёлғизликка мойиллик ва одамовилик каби ёқимсиз хусусиятлар билан фарқланади.

7 - давр. Ўрта етуклик даври (40-60 ёшгача). Ҳаётини фаолиятнинг барча соҳаларида (меҳнат, ижодиёт, ғамхўрлик, авлод қолдириш, тажриба узатиш) маҳсулдорлик туйғуси ҳамроҳ бўлади ва эзгу ниятларнинг амалга ошишида туртки бўлади.

8 - давр. Кечки етуклик (60 ва ундан юқори). Ҳаётдан қаноатланиш туйғуси билан характерланади. Ўтган умри ҳақида ўйлаш, ўлимга тик қараш ва ундан қўрқмаслик. Салбий томони - ҳаёт фаолиятидан ноумидлик, кўнгил совиш туйғулари. Умрни бекорга ўтказганидан қайғуриш, вақтни тез ўтаётганидан, ўзидан, бошқалардан қониқмаслик, умрини бошқатдан яшашга хоҳиш, ҳаётдаги бетартиблиқдан ранжиш, ўлимдан қўрқиш.

Немис **физиологи** М. Рубнер (1854-1932) ёшнинг қуйидаги даврийлигини таклиф қилди: болалик - 7 ёшгача, кеч болалик - 13-14 ёшгача; ўсмирлик - 19-21 ёшгача, етуклик - 41-50 ёшгача; кексалик - 50 ёшдан, ҳурматли кексалик - 70 ёшдан. Немис олими Л.Ашофф (1868-1942) қуйидагиларни ажратиб кўрсатди: ўсмирлик - 14 ёшгача, йетилиш йиллари - 25 ёшгача, етуклик ёши - 45 ёшгача; қурилиш бошланиши - 65 ёшгача, қарилик ёши - 85 ёшгача; ҳурматли қарилик - 85 ёшдан кейин.

Замонавий инглиз физиологлари беш даврни ажратадилар: эрта болалик - 7 ёшгача, ёшлиқ 25 ёшгача, етуклик 35 ёшгача ва 50 ёшдан кейин қарилик.

Шуни ёдда тутиш керакки, ёшлар турли ижтимоий қатламларда намоён бўлади. Уларнинг хулқ-атвори сезиларли даражада уларнинг ижтимоий синфига, маълумотига ва маданиятига боғлиқ. Ёшларнинг жамиятдаги роли нафақат сон жиҳатдан, балки унинг билими, онглилиги, сиёсий фаоллиги, ёшга хос бўлган очиқ кўнгиллиги ва қарама-қарши

маданиятга интилиши туфайли ҳам доимий равишда ошиб бормоқда. Ёшларнинг ижтимоий ва психологик хусусиятлари Ўзбекистоннинг ривожланишида ижобий йўналиш омили сифатида ҳам, салбий йўналиш омили сифатида ҳам ҳаракат қилиши мумкин.

Ёшларнинг ёш гуруҳлари **ҳуқуқшунослик** нуқтаи назаридан қонунчиликда ҳисобга олинмаган омил саналиб, инсон қонун доирасида бирор бир жараёнда иштирок этишида унинг ёшига эътибор қаратилади. Бундан ташқари, 18 ёш биологик нуқтаи назардан қараганда ўспиринлик даври ҳисобланса, ҳуқуқшунослик нуқтаи назаридан балоғат ёши ҳисобланиб, шахс сиёсий ҳуқуқ ва эркинликлардан фойдалана олиш ҳуқуқига эга бўлади. Жумладан, Ўзбекистон Республикасида никоҳ ёши йигит ва қизларимиз учун 18 ёш этиб белгиланган бўлса, Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат Кодексига мувофиқ ишга қабул қилишга 16 ёшдан йўл қўйилади. Инсоннинг неча ёшдалигини фуқаролик ҳолатлари ҳужжатларини қайд этиш идоралари берган гувоҳнома тасдиқлайди (Энциклопедия, 2002).

Ёшларнинг ёш гуруҳлари **ижтимоий-иқтисодий нуқтаи назардан** қуйидагича таснифланади:

1. Болалар (0-15 ёш) - меҳнат жараёнида иштирок этмайдиган, лекин меҳнат салоҳиятининг келгуси ва истиқбол кўрсаткичларини белгилаб беради.

2. Ўсмир ёшлар (16-24 ёш) – академик лицейлар, касб-хунар коллежлари, олий ўқув юртларида таълим олаётганлар ва меҳнат фаолиятининг бошланғич кўринишига эга ҳисобланади.

3. Ўрта ёшлилар (25-30 ёш) – меҳнатга лаёқатли аҳолини асосий қисмини ташкил этувчи, аксарият қисми ҳаёт йўллари танаб олган, оилали ва жамиятда маълум бир ютуқларга эришган ҳисобланади.

Демографик ёндашувда эса аҳолини ёш гуруҳи бўйича ёшлар, ўрта ёшдагилар ва кексаларга бўлинади. Демограф олим Пресса (1996) ҳам “бу уч гуруҳ жамиятда турли ролларни бажаради ва аниқ табақалаштирилган эҳтиёжларга эга”, деб таъриф беради.

Швед демограф олими Г.Сундберг эса аҳолининг ёш таркибига қараб уч турга бўлган:

1. Прогрессив - ёш таркибида аҳоли умумий миқдорида болалар (0-14 ёшдаги) салмоғи қарияларга (65 ёш ва ундан юқори) қараганда юқори.

2. Стационар- ёш таркибида аҳоли умумий миқдорида қариялар салмоғи ёшлар билан тенг.

3. Регрессив - ёш таркибида аҳоли умумий сонидан қариялар салмоғи болаларга қараганда юқори бўлади (Абдалова, Тожибоева, 2013).

АҚШлик демограф Френнель (1945) эса швед демограф олими Г.Сундбергдан фарқли равишда аҳолини ёш гуруҳини қуйидагича: 1) 5–15 ёшдагиларни ўсмирлар, 2) 15–24 ёшдагиларни илк ёш, 3) 25–44 ёшдагиларни – асосий иш ёши, 4) 45–65 ёшдагиларни – ўрта ёш, 5) 65–74 ёшдагиларни – пенсияга эрта чиқиш ёши, 6) 75 ва ундан катта ёшдагиларни қарилик ёши, деб таснифлайди.

Демограф олим Боуг (1959) эса АҚШлик демограф Френнель (1945) услуги каби таърифлади, лекин у инсоннинг энг кичик ёш гуруҳини 5 ёш эмас балки, 9 ёш деб белгилади ва аҳолини ёш гуруҳини қуйидагича таърифлаб беради. 1) 9-17 ёшдагилар – ёшлар, 2) 18–24 ёшдагиларни–илк етуклик, 3) 25–44 ёшдагилар – етуклик, 4) 45 – 64 ёшдагилар – ўрта мўйсафидлик, 5) 65–74 ёшдагилар– илк қарилик, 6) 75 ва ундан юқори ёшдагиларни – қарилик деб гуруҳлайди.

Юқорида таърифлаб ўтилган таснифлардан фарқли иқтисодчи социолог Розенмайер (1968) айнан ёшларни, яъни 13–24 ёшдагиларни икки гуруҳга ажратади. Улар: 1) ўсмирлар бўлиб, унга 13–18 ёшдагилар; 2) етуклик ёшидагилар 18-24 ёшдагилар киради деб ҳисоблайди.

Аҳолишунослик энциклопедик луғатида эса ёшларнинг ёш гуруҳлари қуйидаги даврларга бўлинган (1-жадвал).

Ёш таснифи

Календар ёш	Ёш гуруҳларининг ҳаёт даври
1-7 кун	Янги туғилганлик
7 кун- 1 ёш	Чақалоқлик
1-3 ёш	Илк болалик
4-7 ёш	Биринчи болалик
8-12 ёш (ўғил болалар)	Иккинчи болалик
8-11 ёш (қиз болалар)	
13-16 ёш (ўғил болалар)	Ўсмирлик
12-15 ёш (қиз болалар)	
17-21 ёш	Ўспиринлик
16-20 ёш	
22-35 ёш (эркаклар)	Етукликнинг биринчи босқичи
21-35 ёш (аёллар)	

Манба: Народонаселение: Энциклопедический словарь. Москва, 1994. –С.461.

Бугунги кунда эса Ўзбекистоннинг демограф олимлари ёшларнинг ёш гуруҳларини қуйидагича тасниф беради (2-жадвал).

Ёшларнинг ёш гуруҳларини ёш таснифи

Давр	Календар ёш	Ёш гуруҳларининг ҳаёт даври	
I.	0-6 ёш	Мактабгача бўлган ёш	
II.	7-17 ёш	Мактаб ёши	1.7-10 ёш- кичик мактаб ёши
			2.11-13 ёш- ўрта мактаб ёши
			3.14-17 ёш- катта мактаб ёши
III.	18-30 ёш	Фуқаролик ёши	1.18-20 ёш- кичик фуқаролик ёши
			2.21-24 ёш- ўрта фуқаролик ёши
			3.25-30 ёш- катта фуқаролик ёши

Манба: Ўзбекистон ёшлари : ижтимоий қиёфа. Тошкент-2008. 12-Б.

“Ўзбекистон Республикасида ёшларга доир давлат сиёсати асослари тўғрисида”ги қонунда эса ёшлар тоифасига 14-30 ёшдагилар кириши кўрсатилган³². Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги меҳнат билан машғулларни 16 ёшгача бўлган болалар ҳамда 16–29 ёшдаги ёшларга ажратади. Яъни Ўзбекистон Республикасининг қонунчилигига асосан ёшларни учта демографик гуруҳга ажратилади:

1. 16–19 ёшдагилар;
2. 20–24 ёшдагилар;
3. 25–29 ёшдагилар.

Бу демографик кўрсаткичлар Ўзбекистон аҳолисини ёш гуруҳларини ажратиб кўрсатишда ҳам ўз ифодасини топади.

Хулоса ва таклифлар:

Юқорида келтирилган фикрлардан кўриниб турибдики, ҳар бир фан вакиллари, ҳар бир олим ёш гуруҳларига, хусусан ёшлар ёшини ифодалашда инсон умрини ижтимоий етуклик, меҳнат қилиш қобилияти, имконият даражаси, касбда ўсиш, малака ошириш каби белгиларига аниқлик киритишга ҳаракат қилган.

Ёшларнинг ижтимоий кўрсаткичларининг ягона халқаро таърифи мавжуд эмас, гарчи улар турли қитъалардаги ёшларнинг умумий аҳоли сонидagi умумий ва махсус

³² “Ўзбекистон Республикасида ёшларга доир давлат сиёсати” тўғрисида, “Халқ сўзи” газетаси, 1991 йил 13 ноябрь.

мавқейини аниқроқ аниқлаш, ҳар бир даврда маълум бир тарихий даврнинг асосий тенденцияларини аниқлаш учун зарур бўлса-да. мамлакат, минтақа. Ёшларга оид сиёсатни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш учун оптимал ёшлар кўрсаткичларини аниқлаш муҳим аҳамиятга эга.

Кўрсаткичлар тизими ёшлар муаммоларини яхшироқ тушуниш, уларнинг ижтимоийлашув даражасини, жамиятдаги роли ва ўрнини баҳолаш имконини беради. Бунда демографик, ижтимоий-иқтисодий ва этник омилларни ҳам ҳисобга олиш керак.

Демак, хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, ёшларнинг ёш гуруҳига демографик нуқтаи назардан ёндашилганда, аҳолининг бугунги ёш таркиби кечаги аҳоли такрор барпо бўлишининг натижаси ва келажакдаги демографик ривожланишнинг асоси бўлиб хизмат қилади. Яъни кеча, бугун, эртага юз берадиган демографик жараёнлар бир бири билан боғлиқ.

Адабиётлар:

“Ўзбекистон Республикасида ёшларга доир давлат сиёсати” тўғрисида, “Халқ сўзи” газетаси, 1991 йил 13 ноябрь.

Rozenmayer L. (1968) Towards an overriev of youth sociology – “Intern. Soc. Sci. J”, vol, XX, №2, -P.287.

Абдалова З.Т., Тожибоева З.Н. (2013) Иқтисодий география. – Т., , 53-б.

Алишер Навоий. (1988) Мукаммал асарлар тўплами.Учинчи том. Хазойин ул-маоний. -Т.: “Фан”, –Б. 19.

Vogue D. (1959) The population of the United States. – Clencoe, -P.21.

Дўстмуҳамедова Ш.А., З.Т.Нишанова, С.Х.Жалилова, Ш.Т.Каримова, Ш.Т.Алимбаева (2013) “Ёш даврлари ва педагогик психология” Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Олий педагогика ўқув юртлари учун дарслик сифатида тавсия этган Тошкент. 52-бет., 55-бет.

Пресса Р. (1996) Население и его изучение. –М.: “Статистика”, -С. 267.

Френкель З.Г. (1945) Удлинение жизни и деятельное старость. –Ленинград.: «Экономиздат», –С. 144.

Энциклопедия (2002) Ўзбекистон миллий энциклопедияси 3том «Ўзбекистон миллий энциклопедия» Давлат илмий нашриёти, –Т., 493-бет.

Энциклопедия (2003) Социологическая энциклопедия. В 2-х т. Т. 1. — М., 2003. — С. 674–676.